

Column

Peter Koomen

In wâld is gjin bosk

Dwars door het Friese plattelân loopt de Wâldwei, de Woudweg dus. Hij begint onder Leeuwarden (Ljouwert), eindigt ergens bij Drachten, en is de Grote Weg naar Groningen (Grins). Gezien de naam van de weg zou men verwachten dat deze door een woud loopt, of anders er naar toe. Bij een woud stelt men zich al snel een bos van niet geringe omvang voor, eigenlijk met bomen zo ver als het oog reikt. Bij Leeuwarden is daar in elk geval geen sprake van. Daar is wel een soort van bos, het Leeuwarder Bos, maar dat ligt ten noorden van de stad, is pas in 1992 aangeplant en in oktober 2013 grotendeels omgewaaid. Dat is prima voor de insecten, maar het is zeer de vraag of er ooit nog een weg naar vernoemd zal worden.

Foto: Peter Koomen

Maar misschien ligt het woud verderop? Als wij de Wâldwei richting Drachten volgen, zien wij slechts sporadisch een boom. Pas bij Drachten staan er langs de weilanden zowaar rijtjes bomen. Gaan we daar via de Litswei naar het noorden richting Buitenpost (Bûtenpost), dan staan er zelfs hoopgevende borden langs de weg: 'Wolkom yn 'e Noardlike Fryske Wâlden' (spreek uit: wolkom iene Nwardlukke Frieske Wahden; betekenis: welkom in de Noordelijke Friese Wouden). Dan zal het woud nu wel snel komen. Helaas, eenmaal bij Buitenpost aangekomen hebben we nog steeds alleen weilanden en maïsvelden omzoomd door bomen gezien. Noemen de Friezen dat een woud?

Misschien zijn we per ongeluk om het woud heen gereden zonder het gezien te hebben. Zoekend op internet waar het woud nou precies is, blijkt er in elk geval een 'Woudlied' over te zijn gemaakt door een zekere Harmen Sytstra (1817 - 1862); in het Fries natuurlijk:

Wâldsang

Moai, sûnder wjergera binne de Wâlden,
smûk skaadzjend beamtegrien oeral yn 't rûn;
Blier laitsjend boulân, tierige greiden,
sjongende fûgels, sânich de grûn.

(Woudlied

Mooi, zonder weerga zijn de Wouden,
Behaaglijk schaduw gevend bomengroen overal rondom;
Blij lachend bouwland, welige weiden,
zingende vogels, zanderig de grond.)

Daar hebben we de sleutel tot het mysterie te pakken! Voor een Fries is in wâld (een woud) gjin bosk (geen bos). It wâld is een coulisselandschap met rijen schaduwboomen langs boerenland; de bosk is aaneengesloten bos, ergens aan de zuidgrens van Fryslân bij Appelscha of Gaasterland. Voor de rest is het vasteland van Fryslân zo ongeveer boskfrj, maar zijn er best frijwat wâlden.

Een paar bomen maken voor de bewoners van it platste lân van d'ierde (het vlakste land van de aarde) een groot verschil, zelfs zoveel dat de Friezen tussen de bomenrijen op de zandgronden een andere versie van het Fries spreken (namelijk Wâldfrysk), dan hun collega's van de kleigronden in westelijk Fryslân (Klaaifrysk). Dat uit zich in kleine uitspraakverschillen

... gezien de naam van de Wâldwei
zou men verwachten dat
deze door een woud loopt,
of anders er naar toe ...

en soms een andere woordkeus. Zaterdag is bijvoorbeeld in het Kleifries sneon, in het Woudfries saterdei. Voor ons veel belangrijker: een mier is in het Woudfries een mychammel in plaats van een eamel.

Wat de onderlinge verschillen ook mogen zijn, veel Friezen zijn ontzettend trots (tije grutsk) op hun taal. Ze hebben het dan ook voor elkaar gekregen dat sinds 1997 de officiële naam van hun provincie in het Fries is: Fryslân. Kijk maar in de nieuwste Bosatlas. Friesland bestaat alleen nog tussen haakjes, of om toeristen te trekken. Gemeenten hebben zelf mogen kiezen of ze de Friese of Nederlandse versie van hun plaatsnamen als officiële naam wilden voeren. Sommige gebruiken fansels de Friese namen, zoals Eastermar (Oostermeer), Burgum (Bergum) en De Westereen (Zwaagwesteinde). Het zijn weer opvallend veel toeristencentra die dat niet doen, zoals Sneek (Snits), Hindeloopen (Hylpen) en Harlingen (Harns).

Voor entomologen zijn de Fryske Wâlden met hun uitnodigende houtwallen wellicht toch een leukere vakantiebestemming, ondanks de kans op wat taalprobleempjes. Die zullen best te overzien zijn. Een ander couplet van het Woudlied vertelt namelijk over de Woudbewoners: hja libje froed en from, sljocht binn' se en rjocht, eang fan útwrydskens, gol en ienfâldich (zij leven braaf en vroom, gewoon zijn ze en oprecht, wars van opzichtigheid, gul en eenvoudig). Aan de Friezen ter plaatse zal het dus niet liggen. Op naar De Wâlden!

Peter Koomen

Natuurmuseum Fryslân, pkoomen@natuurmuseumfryslan.nl